

Profesionālās pilnveides seminārs

Ķīmisko vielu un produktu radītā riska novērtēšana, ķīmisko vielu kombinētā iedarbība; preventīvo pasākumu plānošanas principi

Mārīte Baķe, Dr.med.zin, Doc.,
Darba drošības un vides veselības institūts
Rīgas Stradiņa universitāte
Kontakti: Marite.Bake@rsu.lv
Daugavpils, 29.05.2012.

PLĀNS

---

1. Kaitīgo ķīmisko vielu riska darbinieku drošībai un veselībai novērtēšana
  - ✓ bīstamības identifikācija,
  - ✓ riska izvērtēšana pēc rašanās varbūtības
  - ✓ riska izvērtēšana pēc seku smaguma,
  - ✓ riska raksturošana un vadīšana
2. Ķīmisko vielu kombinētas iedarbības novērtēšana
3. Iespējamā kaitējuma mazināšanas principi:
  - Galvenie pasākumi drošam darbam ar bīstamām ķīmiskām vielām;
  - Problēmas riska novērtēšanā un samazināšanā

Ķīmiskais riska faktors: (*jāzin/zināms*)

- Ķīmiskās vielas (ĶV)/ķīmiskie produkti/maisījumi (ĶP) darba vidē vai ar darba procesiem saistīta to iedarbība, kas apdraud nodarbinātā drošību vai veselību;
- ĶV/ĶP bīstamību nosaka –
  - fizikāli ķīmiskās īpašības,
  - toksiskās īpašības/ietekme uz cilvēka veselību,
  - specifiskie riski (vides risks, radioaktivitāte, infekcijas izplatības iespēja)

Ķīmisko vielu izraisītās veselības problēmas un arodslimības

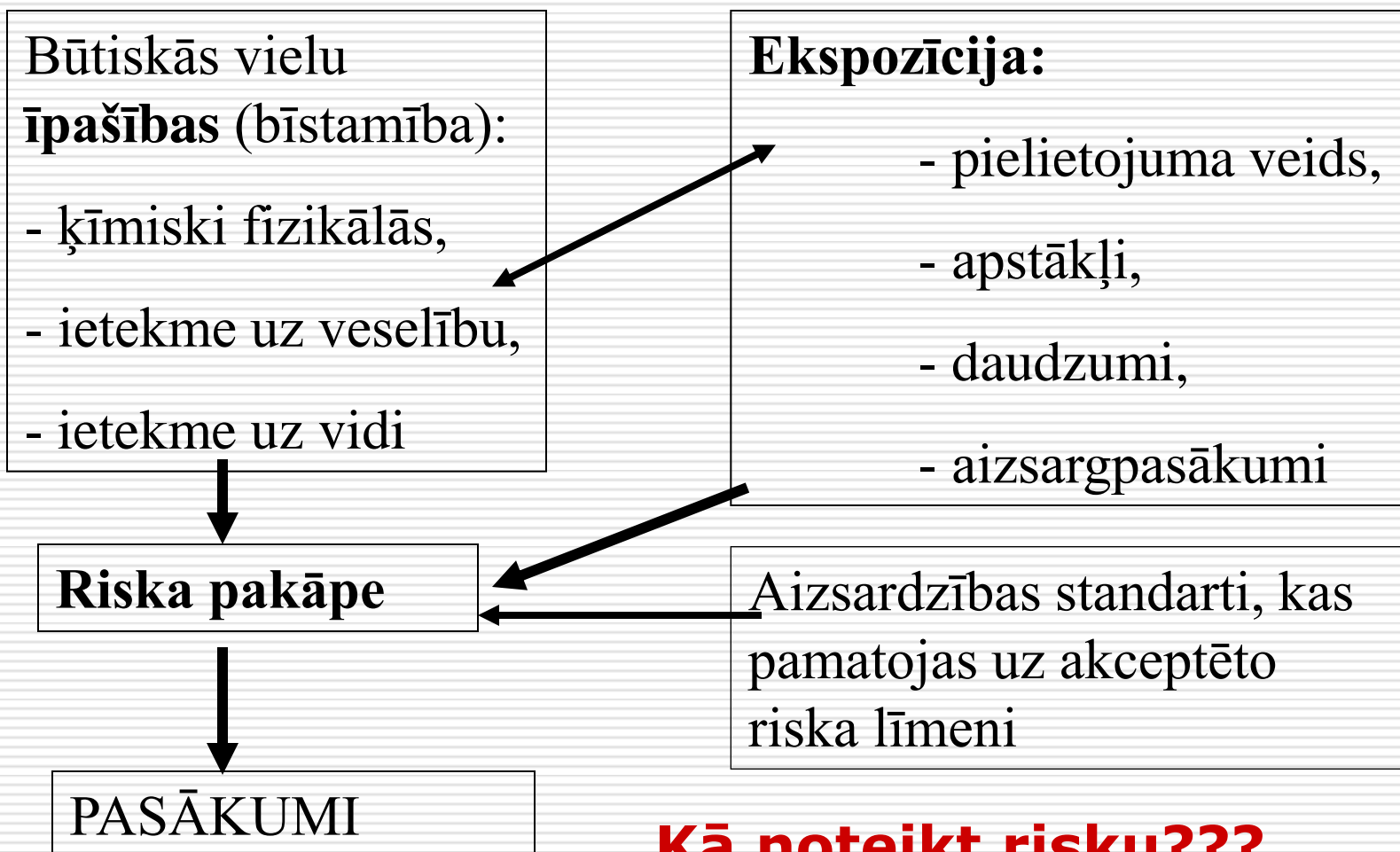

- Ķīmisko vielu izraisītie **nelaimes gadījumi** parasti ir ļoti smagi un ar smagām sekām (saindēšanās, apdegumi u.c.).
- **Akūto** iedarbību ir vieglāk atklāt, bet **hronisko** iedarbību ir grūti pamanīt
- **Katram ķīmiskam produktam/maisījumam vai vielai var būt sava, unikāla, iedarbība.**

Riska koncepcija - kaitīga efekta rašanās iespēja noteiktos apstākļos

($\text{risks} = \text{realizēšanās varbūtība} \times \text{seku smagums}$)

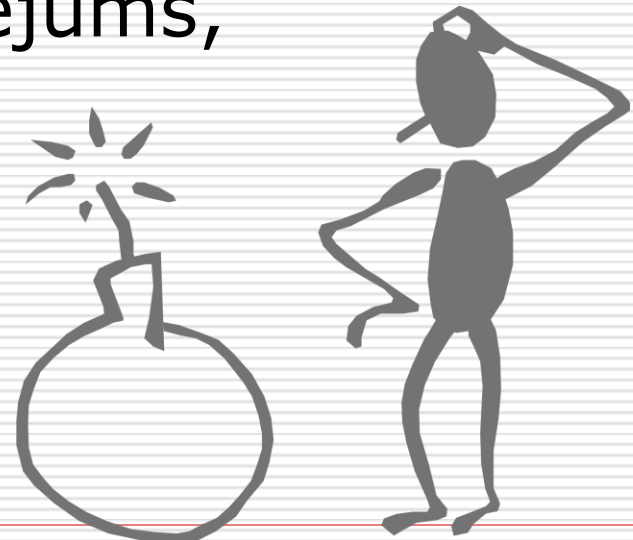

Kā noteikt risku???

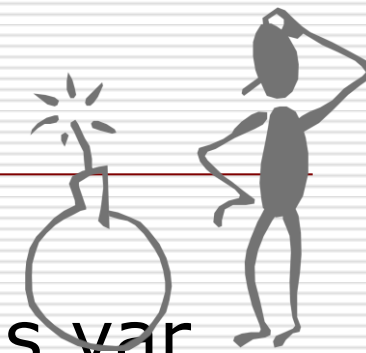

Kīmisko faktoru riska darbinieku drošībai un veselībai novērtēšanas principi:

1. bīstamības identifikācija,
2. ekspozīcijas novērtējums
3. seku smaguma izvērtējums,
4. riska raksturojums,
5. riska vadīšana.

Bīstamības identifikācija

- Nosaka kaitīgās ķīmiskās vielas, kas var izraisīt veselības problēmas
  - kādas vielas un kur izdalās (emisijas avoti),
  - iedarbības veida un laika identifikācija,
  - ražošanas iekārtu un tehnoloģiskā procesa novērtējums.
- Epidemioloģiskie pētījumi (veselības problēmas ekspozīcijai pakļautās darbinieku grupās)

* Bīstamības identifikācija un ekspozīcijas izvērtējums (piemērs - galdniecība)

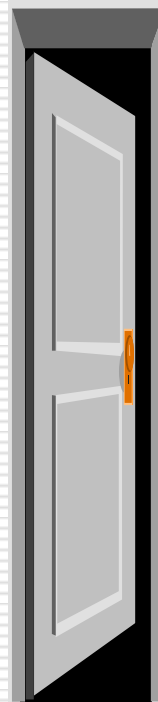

ēvele

* putekļi

* vaitspirts ??

Krāsošanas
postenis

* vaitspirts

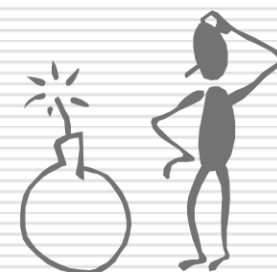
* putekļi ??

Ekspozīcijas novērtējums (iedarbības varbūtība) - 1

- Ekspozīcijas līmenis (koncentrācija C, iedarbības ilgums, apstākļi, pielietojuma veids, aizsargpasākumi),
- Aparatūra un metodes ekspozīcijas novērtējumam

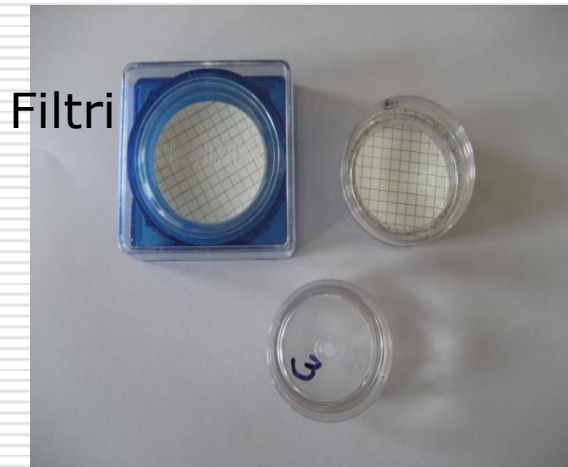

Gaisa paraugu paņemšanas iekārtas

*BUCK un Gilian gaisa sūkšanas pumpiņi,
ar plūsmas kalibrēšanas iekārtu*

Gaisa paraugu paņemšanas iekārtas

Gravimetriskā metode

Analītiskie svāri KERN 770-60:

- metināšanas aerosols;
- abrazīvie putekļi;
- koksnes, papīra u.c. veida putekļu noteikšana gaisa paraugos.

Fotometriskās metodes

Fotometrs Cary 50
(Hg, SO₂, NO₂, O₃,
formaldehīda,
etiķskābes,
fosfora anhidrīda
u.c. savienojumu
noteikšanai)

Fluorimetrs Cary
Eclipse
benzpirēna
noteikšana

Atomabsorcijas metodes

Varian SpetrAA 200 Z:

- metālu noteikšana dažādu matricu paraugos;
- Dažādu metālu noteikšana vienā paraugā

Water augstspiediena šķīduma hromatogrāfs:

- aldehīdu noteikšana (formaldehīds, glutāraldehīds u.c.);
- izocianāti;
- aminosavienojumi;
- hormonu (piem., kortizola, testosterona) noteikšanai bioparaugos (siekalas, asinis).

Gāzuhromatogrāfiskās metodes

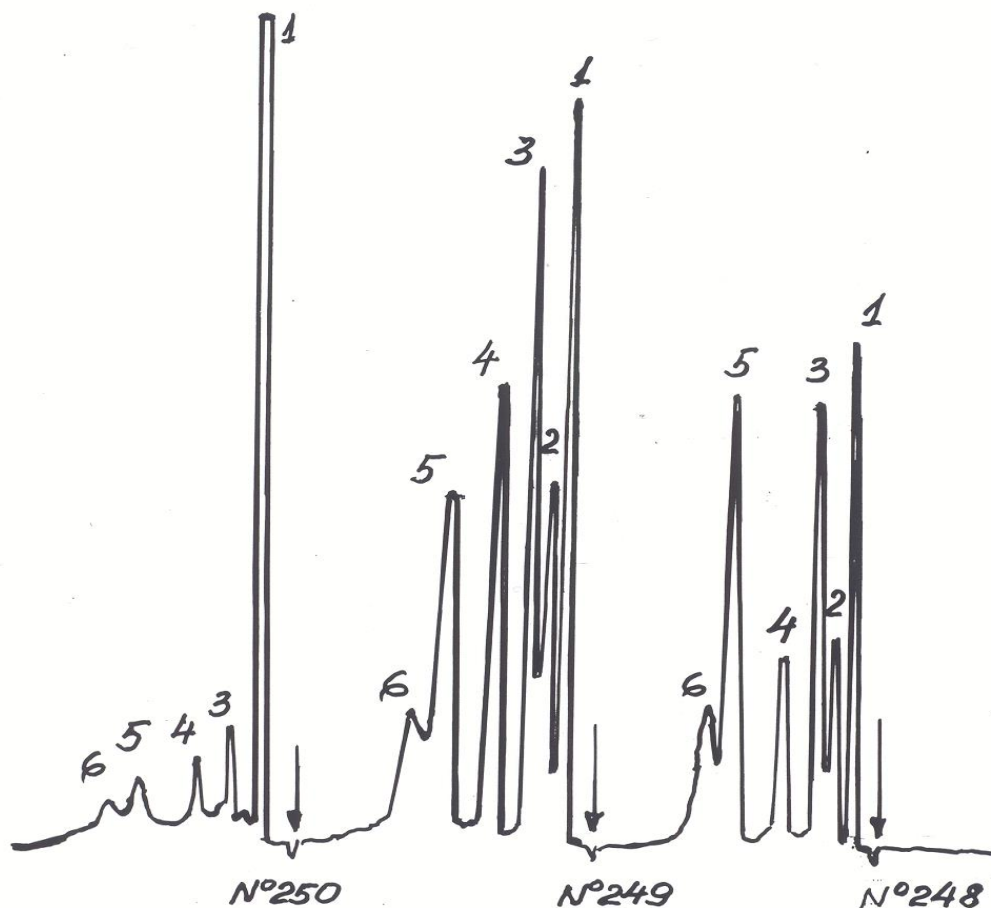
Varian 3800

- Gaistošo organisko savienojumu kvalitatīva un kvantitatīva noteikšana;
- biomonitoringa analīzes.

Fenkarola sintēzes d/v gaisa paraugi

2.zīm. Fenkarola sintēzes procesa gaisa paraugu gāzu hromatogrammas: nr. 248 – otrā sintēzes stādija, nr. 249 – trešā sintēzes stādija, nr. 250 – piektā stādija (pārkristalizācija).

Identificētās vielas: 1 – izopropanols, 2 – hloroforms, 3 – butanols, 4 – toluols, 5,6 - ksiloli

1-izopropanols,
2-hloroforms,
3-butanols,
4-toluols,
5,6-ksiloli

Ekspozīcijas novērtējums (iedarbības varbūtība) - 2

- Salīdzina koncentrāciju **C** ar normatīvo lielumu **AER** (aroda ekspozīcijas robežlielumu):
  - AER pēc MK 325/2007 > *skat.tālāk*,
  - **EI = C/AER < 1** > *skat.tālāk*;
  - Atkārtoto mērījumu periodiskums pēc MK 325/2007;

Aroda ekspozīcijas robežvērtība (AER pēc MK 325/2007)

(zināms/ jāzin)

- **Aroda ekspozīcijas robežvērtība (AER)** ir tāda **ķīmiskās vielas koncentrācija** darba vides gaisā, kas visā darba laikā ar 8 stundu darba dienas ilgumu (vai arī pie cita iedarbības ilguma, bet ne vairāk par 40 stundām nedēļā) darbinieka organismā visā dzīves laikā **neizraisa saslimšanu un novirzes veselībā**, kuras konstatējamās ar mūsdienu izmeklēšanas metodēm.

Aroda ekspozīcijas robežvērtība ir

- **veselības aizsardzības standarts**, kas pamatojas uz **akceptēto** ķīmiskās vielas **iedarbības līmeni**;
- **akceptētais / pieļaujama** K_V iedarbības līmenis **pēc šodienas zināšanām** par K_V kaitīgo iedarbību un to iespēju konstatēt **ar mūsdienu izmeklēšanas metodēm**.

AER salīdzinājums ar EC SCOEL rekomendēto (EC direktīva)

Ķīmiskā viela	AER, mg/m ³	
	MK325/ 2007	EC SCOEL
Akroleīns	0,2	0,05
NO ₂	2	0,4/ 1.0
N-heksāns	72 (Pēc LVS 89:2004 = 300)	72
Dzīvsudrabs	0,05	0,02
Dimetilform- amīds	30	15
Sulfoteps (pesticīds)	Nav	0,1

$EI = C/AER < 1$ **(pēc MK 325/2007)**

- EI – ekspozīcijas indekss
  - rāda reālās koncentrācijas **C** attiecību pret ĶV normatīvo lielumu t.i. **AER**;
  - EI < 1 t.i. **pieļautā riska varbūtības pakāpe**

$$EI = C / AER < 1$$

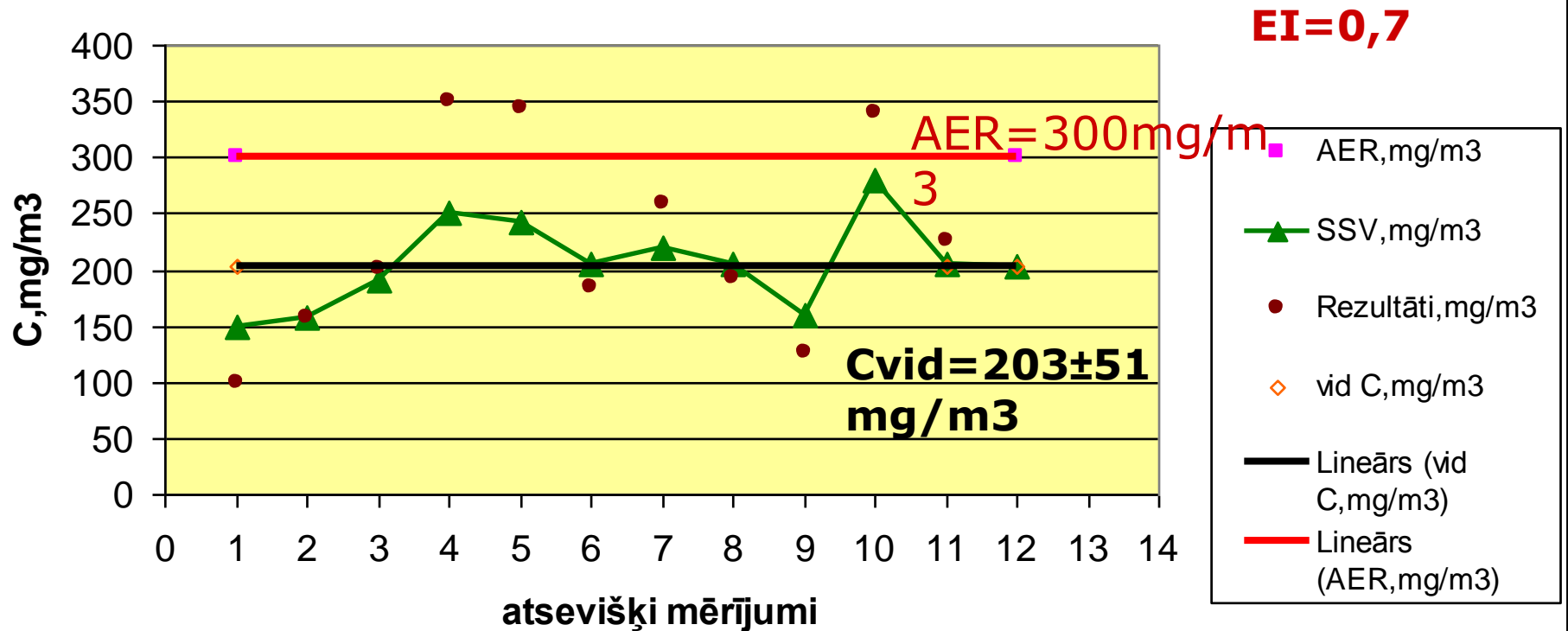
Piemērs:

formaldehīdam d/v gaisā:

- C – vielas koncentrācija d/v gaisā (0,4 ± 0,1 mg/m³ formaldehīda);
- AER – šīs vielas aroda ekspozīcijas robežvērtība (formaldehīdam - 0,5 mg/m³)
- **tad EI = 0,8**

Ekspozīcijas tendences izvērtēšana

SSV-svērtais slidošais vidējais, C(mg/m³)
noteikta kā vidējā starp 3mērījumiem
katrā reizē

ĶV iedarbības efekts ir atkarīgs

no:

- ❑ vielas daudzuma/ koncentrācijas,
- ❑ iedarbības laika,
- ❑ iedarbības ceļa (ieelpojot, norijot, uzsūcoties caur ādu u.c.),
- ❑ izplatības ķermeņa šķidrumos (asinīs, limfā, sekrēcijas sulās utt.),
- ❑ metabolisma procesiem organismā un metabolītu toksicitātes,
- ❑ iedarbības specifikas un individuālās jutības

Seku smaguma novērtējums (devas – atbildes izvērtējums)

- Iekļūšanas ceļi organismā un specifiskā iedarbība (toksikokinētika/ toksikodinamika)
- Bioloģiskais monitorings:
  - ķīmisko vielu noteikšana
  - to metabolītu mērīšana
  - vielu izraisīto bioloģisko efektu novērtēšana
- darbinieku veselības pārbaužu rezultāti, t.sk. bioloģiskās ekspozīcijas rādītāji - BER

Kīmisko vielu nonākšana organismā

- Ieelpojot
- Caur ādu
- Norijot

Iedarbība - lokāla, sistēmiska

= tas noteikts toksikoloģiskos pētījumos

Acu kairinājums no ķīmisko vielu tvaiku klātbūtnes gaisā

(pēc MedicineNet.com)

BER? (pēc MK 325/2007)

- BER - bioloģiskie ekspozīcijas rādītāji** - raksturo ķīmiskās vielas bioloģiskā monitoringa rādītāja lielumu **veseliem darbiniekiem**, kuri d/v ir pakļauti ķīmiskās vielas iedarbībai **zem AER līmeņa**
- “References lielumi”** - rādītāji neeksponētai populācijai

BER svinam (MK Nr.325/2007)

- **Asinīs**-normatīvs-
<40µg Pb/100ml jeb
µg/dl
- Ja 40 – 60 µg/dl –
atkārtota asins analīze
pēc 2 mēn
- Ja >60 µg/dl –pārcelt
citā darbā, atveseļot,
atkārtota kontrole
- *References lielums
asinīs neeksponētiem <
10 µg/dl*
- Klīniskā **asinsaina**,
retikulocīti un
punktainā graudainība
eritrocītos,
- Koproporfirīns **urīnā**
<100 µg/g kreatinīna
(reference – 22-57
µg/g kreatinīna),
- Aminolevulīnskābe
urīnā < 5 mg/g
kreatinīna
(reference -0,5-2,5
mg/g kreatinīna)

Organiskiem šķīdinātājiem BER – (KV vai metabolīts Nr.325/2007)

☐ **Benzols**

- Urīnā fenolu maiņas beigās
- BER 25 μg /g kreatinīna

☐ **Toluols**

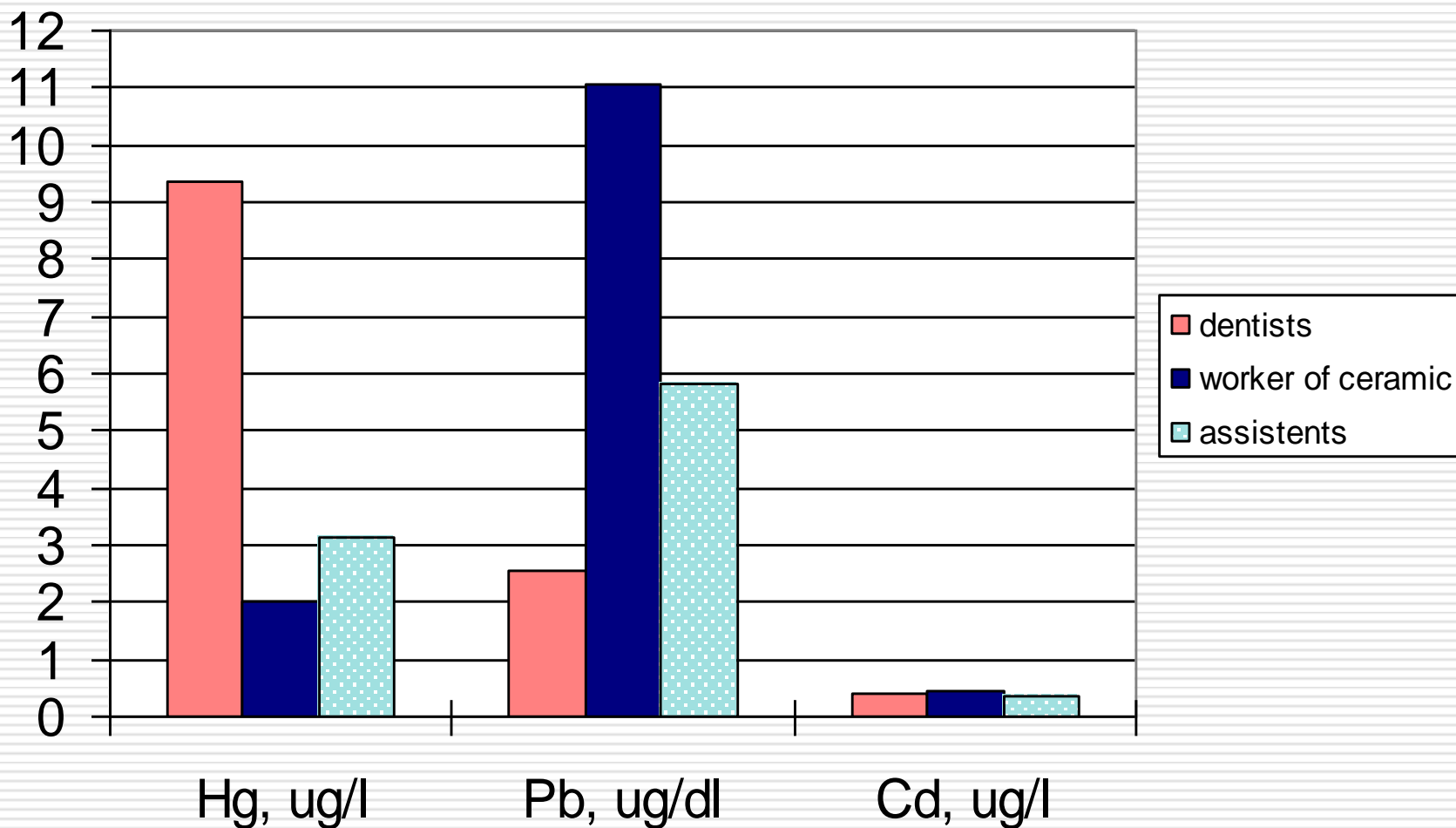
- Urīnā hipūrskābe maiņas beigās – BER 1,6 g/g kreatinīna,
- Asinīs toluols BER 0,05 mg/l

☐ **Stirols**

- Urīnā mandeļskābe maiņas beigās
- BER 0,8 g /g kreatinīna,
- Asinīs stirols BER 0,55 mg/l

Piemēs: Hg, Pb un Cd koncentrācija asinīs ($\mu\text{g}/\text{L}$ vai dl) eksponētiem darbiniekiem (zobārsti, keramikas un laboratorijas darbinieki)

Gaistošo organisko vielu noteikšana izelpotā gaisā un asinīs

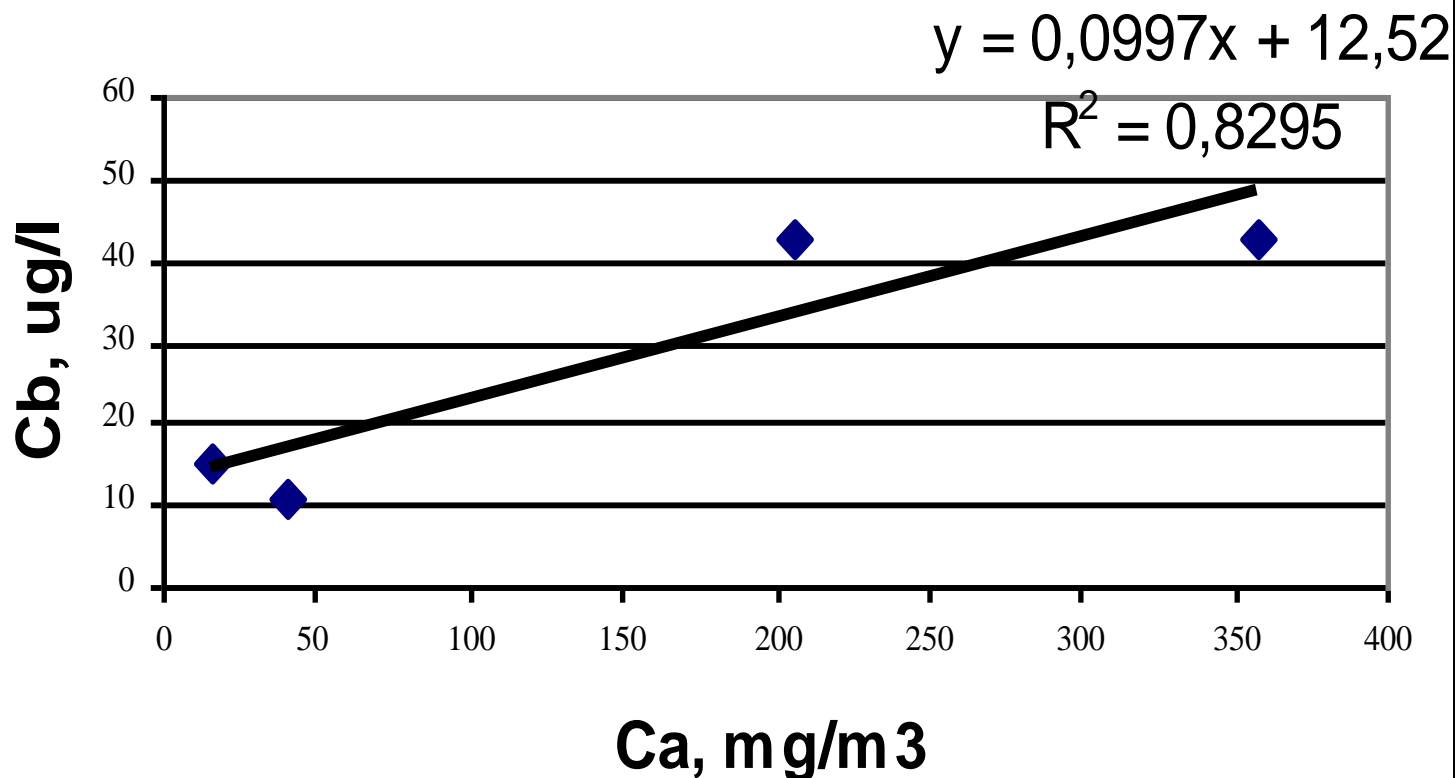

- ❑ Stipra korelācija starp darba vides piesārņojumu un ĶV organismā uzņemto daudzumu,
- ❑ Patiesa informācija par organismā nonākušo/ uzkrāto vielas daudzumu
- ❑ Objektīva informācija sarežģītos gadījumos

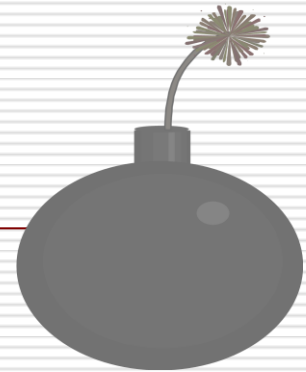

PHE koncentrāciju līmeņi darba vides gaisā (Ca) un darbinieku asinīs (Cb)

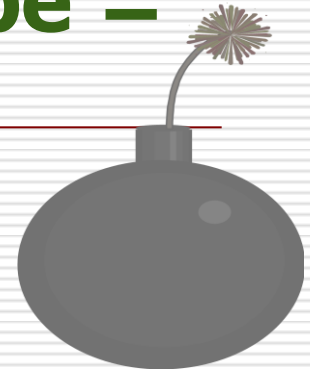
Ķīmiskā riska raksturojums pēc iedarbības varbūtības

- novērtē **riska iespējamību** d/v pēc
  - atrastās koncentrācijas un iedarbības ilguma,
  - darba vides ĶV koncentrāciju salīdzina ar AER,
  - nosaka EI un novērtē iedarbības iespējamības pakāpi:
    - maz ticama (1),
    - maz iespējama (2),
    - iespējama (3),

Riska raksturojums (riska pakāpe = varbūtība*seku smagums)

- Novērtē **riska pakāpi** d/v **pēc**
  - riska iespējamības /varbūtības un
  - **iespējamo seku smaguma,**
  - riska pakāpi **izsaka skaitliski** 5...10 ballu sistēmā
- Izmanto ķīmisko vielu **drošības datu lapas** (DDL) – informācijas līdzeklis riska raksturošanai (informācija par KĻ bīstamību un riska mazināšanas pasākumiem)

Kīmisko vielu iedarbības riska varbūtības novērtējums (3 varbūtības līmeņi)

(piemērs -varbūtība pēc ekspozīcijas lieluma C)

1. maz ticama

- a) **C** < 10% AER līmeņa toksiskas vielas (**EI** < 0,1) ,
- b) **C** = 10-50% AER līmeņa - pārejas vielas,
- c) **C** 1 reizi mēnesī < / = AER līmenis;

2. maz iespējama

- a) **C** - 10-50% AER līmeņa toksiskas vielas (**EI**: 0,1-0,5),
- b) **C** - 50% - AER līmenim - pārejas vielas,
- c) **C** 1-2 x nedēļā < / = AER;

3. iespējama

- a) **C** 50% AER - AER līmenim toksiskas vielas (**EI** > 0,5),,
- b) **C** pārejam vielām > AER,
- c) **C** regulāri AER līmenī vai > AER

Kīmisko vielu iedarbības riska smaguma novērtējums (3 seku smaguma līmeņi)

(piemērs - pēc izraisītām sekām,izmantojot DDL informāciju –riskā frāzes)

1. nedaudz kaitīga

- nekomfortabla sajūta, kairinājums, pārejoša slimība,
- R20, 36, 37, 38

2. kaitīga

- dedzinoša sajūta, ādas slimības, ilgstoši veselības bojājumi,
- R23, 24, 25, 33, 34, 40, 43, 48, 62, 63, 64

3. ārkārtīgi kaitīga

- saindēšanās, aroda CA, astma, stabilas smagas izmaiņas,
- R26, 27, 35, 39, 41, 42, 45, 49, 60, 61, 65

Kīmisko vielu iedarbības riska pakāpe – 5 balles

(pēc iedarbības varbūtības un smaguma)

Riska iespējamība (varbūtība) 	Riska sekas: 		
	nedaudz kaitīgas	kaitīgas	ārkārtīgi kaitīgas
maz ticama	NENOZĪMĪGS RISKS I	PIEŅEMAMS RISKS II	CIEŠAMS RISKS III
maz iespējama	PIEŅEMAMS RISKS II	CIEŠAMS RISKS III	NOZĪMĪGS RISKS IV
iespējama	CIEŠAMS RISKS III	NOZĪMĪGS RISKS...IV	NECIEŠAMS RISKS V

Kīmisko vielu iedarbības riska pakāpes novērtējums (pēc iedarbības varbūtības un smaguma)

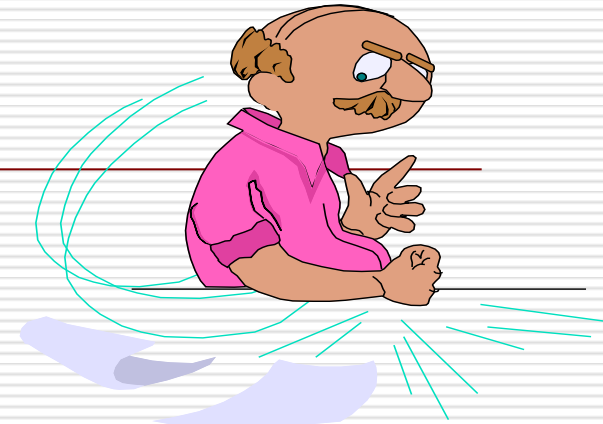
□ Riska pakāpes 5 ballu sistēmā:

- 1. maznozīmīgs, nenozīmīgs**
- 2. paciešams, pieņemams**
- 3. mērens, ciešams**
- 4. nozīmīgs, reāls**
- 5. neciešams**

Riska vadīšana

□ riska izziņošana

- darbinieku informēšana par riskiem,
- apmācība darba drošībā un veselības aizsardzībā

□ regulējoši lēmumi

- uzņēmuma iekšējās uzraudzības programma,
- pasākumu plāni aroda veselības jautājumu risināšanā

□ kontrole un atkārtota analīze

2. Ķīmisko vielu kombinētas iedarbības novērtēšana:

- ❑ Identificē visas vielas, kuru iedarbībai var būt pakļauts darbinieks;
- ❑ Nosaka katras vielas ekspozīcijas koncentrāciju un ekspozīcijas indeksu (EI);
- ❑ Pēc DDL esošas informācijas (jeb Bīstamo ķīmisko vielu reģistra datiem nosaka vielas bīstamību);

www.lvgma.gov.lv/chemical/saraxti/saraksti.htm

- ❑ Nosaka kopējo iedarbības varbūtību pēc

EI summas

Ja nodarbinātie ir pakļauti vairāk nekā vienas ĶV vai ĶP iedarbībai (vienlaikus vai pakāpeniski)

- risku novērtē, ņemot vērā visu darbā lietoto ķīmisko vielu un ķīmisko produktu iespējamo savstarpējo un kopējo iedarbību un tās ietekmi :

$$\frac{C_1}{AER_1} + \frac{C_2}{AER_2} + \dots + \frac{C_n}{AER_n} \leq 1$$

(pēc MK 325/2007)

Vienotas pieejas nepieciešamība ķīmiskās ekspozīcijas novērtēšanā (normatīvu prasību izpilde)

- C vaitspirtam = $70 \pm 12 \text{ mg/m}^3$;
(AER = 100 mg/m^3)
- C acetonam = $240 \pm 48 \text{ mg/m}^3$
(AER = 1200 mg/m^3)
- C butanolam = $8 \pm 1,6 \text{ mg/m}^3$
(AER = 10 mg/m^3)

Kopējā ekspozīcija?

!!EI=1,8 (>1)

**Vai ir risks KV
tikai ieelpot ?**

Kīmisko vielu un ķīmisko produktu datu bāzes informācija par bīstamību un iedarbības raksturojumi

---

- **Butanols-1**, n-butanols [CAS:71-36-3]
  - Simbols: Xn
  - R frāze: 10-22-37/38-41-67
  - S frāze: (2-)7/9-13-26-37/39-46
- **Acetons** [CAS:67-64-1]
  - Simbols: F; Xn
  - R frāze: 11-36-66- 67
  - S frāze: (2-)9-16-26
- Ligoīns (naftas), **vaitspirts** [CAS:64742-82-1]
  - Simbols: T
  - R frāze: 45-65
  - S frāze: 53-45

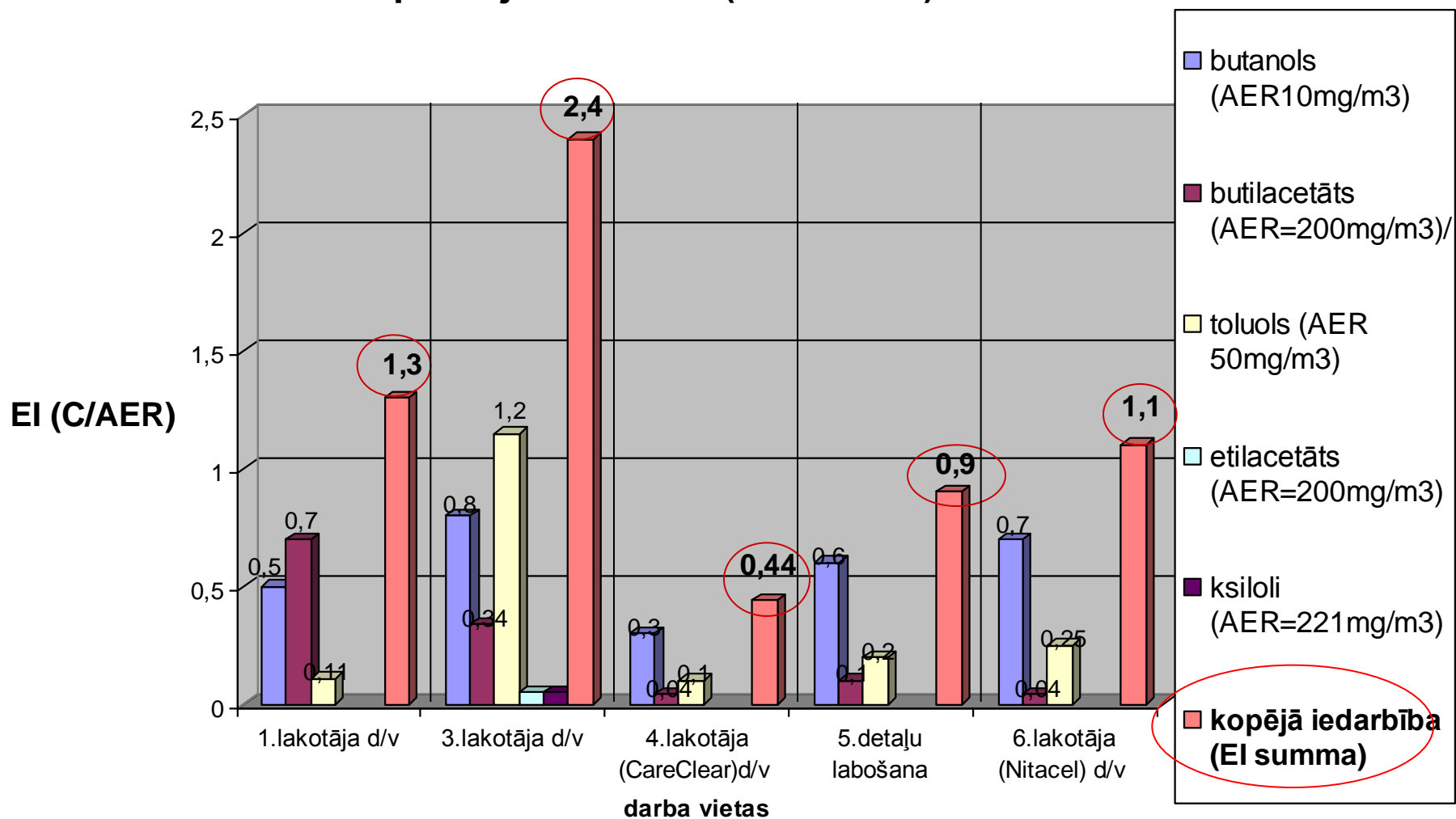

Kīmisko vielu un ķīmisko produktu datu bāzes informācija par bīstamību un iedarbības raksturojumi

- **Etilacetāts** [141-78-6]
  - Simbols F; Xn
  - R frāzes: 11—36/38-66
  - Sfrāzes: S7/9-16-23-24/25-29-33-36/37/39
- **Toluols** [CAS: 108-88-3]
  - Simbols: F; Xn
  - R frāze: 11-38-48/20-63-65-67
  - S frāze: (2-) 36/37-62-46
- **Ksilols** (izomēru maisījums) [CAS:1330-20-7]
  - Simbols: Xn
  - R frāze: 10-20/21-38
  - S frāze: (2-) 25
- **n-Butilacetāts** [CAS:123-86-4]
  - R frāze: 10-66-67
  - S frāze: (2-)25

Kīmisko vielu iedarbības varbūtība kokapstrādē pēc ekspozīcijas indeksa (EI= C/AER)

3. Iespējamā kaitējuma mazināšanas principi:

- **Svarīgākie noteikumi par ķīmisko vielu drošību MK 325/2007**
- Nosaka, ka jānovērš vai līdz minimumam jāsamazina ar ķīmikāliju izmantošanu saistītie riski veselībai un drošībai;

Kopsavilkums par prasībām pēc MK325:

- ❑ Katrai vielai vai produktam jābūt pareizā tarā ar nosaukumu, marķējumu un bīstamības frāzēm
- ❑ Visām vielām, kuras izmanto profesionāli (darbā) – jābūt DDL
- ❑ Vielas pārlejot vai jaucot – arī šiem traukiem jābūt marķētiem
- ❑ Obligāti jāievēro tas, kas rakstīts DDL – kādi cimdi jālieto, kā jāglabā utt...

➤ **Svarīgi sekot prasību izpildei dzīvē!**

Nodarbināto veselības uzraudzība pēc MK 325

- **Nodarbinātajiem**, kuriem darba vietā iespējama saskare ar ūV un ūP, veic obligātās veselības pārbaudes (**OVP**) saskaņā ar normatīvajiem aktiem par obligāto veselības pārbaužu veikšanas kārtību (**pēc MK 219/2009**)

MK 219/2009 "Kārtība, kādā **veicamas obligātās veselības pārbaudes (OVP)**

- OVP saistītas ar ĶV iedarbības specifiskumu un iespējamām sekām (veselības problēmām)
- OVP periodiskumu nosaka reālā ĶV ekspozīcija (pēc EI)*
- Nav mērījumu, darbinieki jāsusūta uz OVP katru gadu

*OVP periodiskumu nosaka reālā

ĶV ekspozīcija (pēc EI)

- Var nesūtīt uz OVP, ja $EI < 0,5$
- Nosūtīšana uz OVP reizi **trijos** gados:
  - $0,5 > EI < 0,75$
- ..... reizi **divos** gados:
  - $0,75 > EI < 1,0$,
  - $0,75 > \Sigma EI < 1,0$ līdzīgas darbības ĶV;
- ..... **reizi gadā**:
  - **EI vai $\Sigma EI > 1,0$,**
  - Kontakts ar CA vielām
  - **nav ekspozīcijas mērījumu!**

Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās (Nr.325/2007)

- Jāaizsargā darbiniekus no draudiem, ko izraisa ķīmikāliju fizikāli ķīmiskās īpašības:
  - aktīvi reaģējošas ķīmikālijas glabājot nošķirti,
  - nepieļaujot uzliesmojošu vai nestabilu vielu koncentrācijas gaisā,
  - novēršot uzliesmošanas avotus u.c.

Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās (Nr.325/2007)

- **Jādokumentē** riska novērtējums, rīcības plāni, veselības uzraudzība, avārijas un nelaimes gadījumus darba vietās.
- Jāizstrādā praktiski norādījumi (procedūras) ar ķīmikālijām saistītā riska novērtējumam darba vietās un preventīvus pasākumus risku kontrolei

Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās (Nr.325/2007)

- Jāizstrādā rīcības plānus gatavībai avārijas vai nelaimes situācijām, jāapmāca personālu par darba drošību, jānodrošina ar pirmās palīdzības aprīkojumu, jāinformē strādnieki.
- **Ja noteiktās AER tiek pārsniegtas, jāveic riska samazināšanas pasākumi un pēc tam jānovērtē ekspozīcija atkārtoti.**

Darba aizsardzības prasības saskarē ar ķīmiskajām vielām darba vietās (Nr.325/2007)

- ❑ Jāuzklausā darbinieku viedoklis par visiem jautājumiem, kas saistīti ar veselības aizsardzību un darba drošību darba vietās.
- ❑ Jādod darbiniekiem iespēja aktīvi iesaistīties riska novērtējumā un riska samazināšanas pasākumu plānošanā;
- ❑ Jānodrošina strādājošajiem pieeja drošības datu lapām (**DDL**) un **riska novērtējumam** darba vietā;
- ❑ Jāapmāca un jāinformē par to, kā aizsargāt sevi un citus darba vietā.

Kāda ir pieeja ĶV ekspozīcijas noteikšanā? (MK325, 4.pielikums)

- Jāiegūst **objektīvs, patiens un pilnīgs** darba vides novērtējums
- Jānosaka **ticami** darba vides riska faktoru **ekspozīciju lielumi**:
  - darba dienas (8 st) ekspozīcija
  - īslaicīgu un ekstrēmi/pīķa ekspozīciju līmeņi
  - visu vienlaicīgi darbojošos riska faktoru noteikšana

Vai Draeger caurulītes un čipi nodrošina AER definēto references laika mērījumu rezultātu iegūšanu?

LVS EN 689 ieteiktais minimālais paraugu skaits maiņā ir 20 paraugi, ja ņemšanas ilgums ir 1 min,

bet 12 paraugi, ja ņemšanas ilgums ir 5 min

Vai eksprescaurulītes nodrošina reprezentatīvu ekspozīcijas novērtējumu?

Dräger- Röhrchen	Sach- nummer	Messbereich (20° C, 1013 hPa)	Messdauer (circa)
Xylol 10/a	6733161	10-400	ppm 1 Minute

Intervāla noteikšana starp periodiskiem mērījumiem

(pēc grozījumiem MK 325 nr.92 (1.02.2011. MK))

- Ekspozīcijas indekss **EI < 0,1** (zem 10% no AER vērtības) periodiskos mērījumus var neveikt;
- **EI < 0,5** – atkārtoti 104 nedēļu periodā (2g);
- **EI 0,5 -0,75** - atkārtoti 52 nedēļu periodā (1g);
- **EI > 0,75** - atkārtoti 24 nedēļu periodā;
- **EI > 1**- veic uzlabojumus un novērtē to efektivitāti ar atkārtotiem mērījumiem

Iespējamā kaitējuma mazināšanas principi: ~~Galvenie principi drošam~~ darbam ar bīstamām ķīmiskām vielām

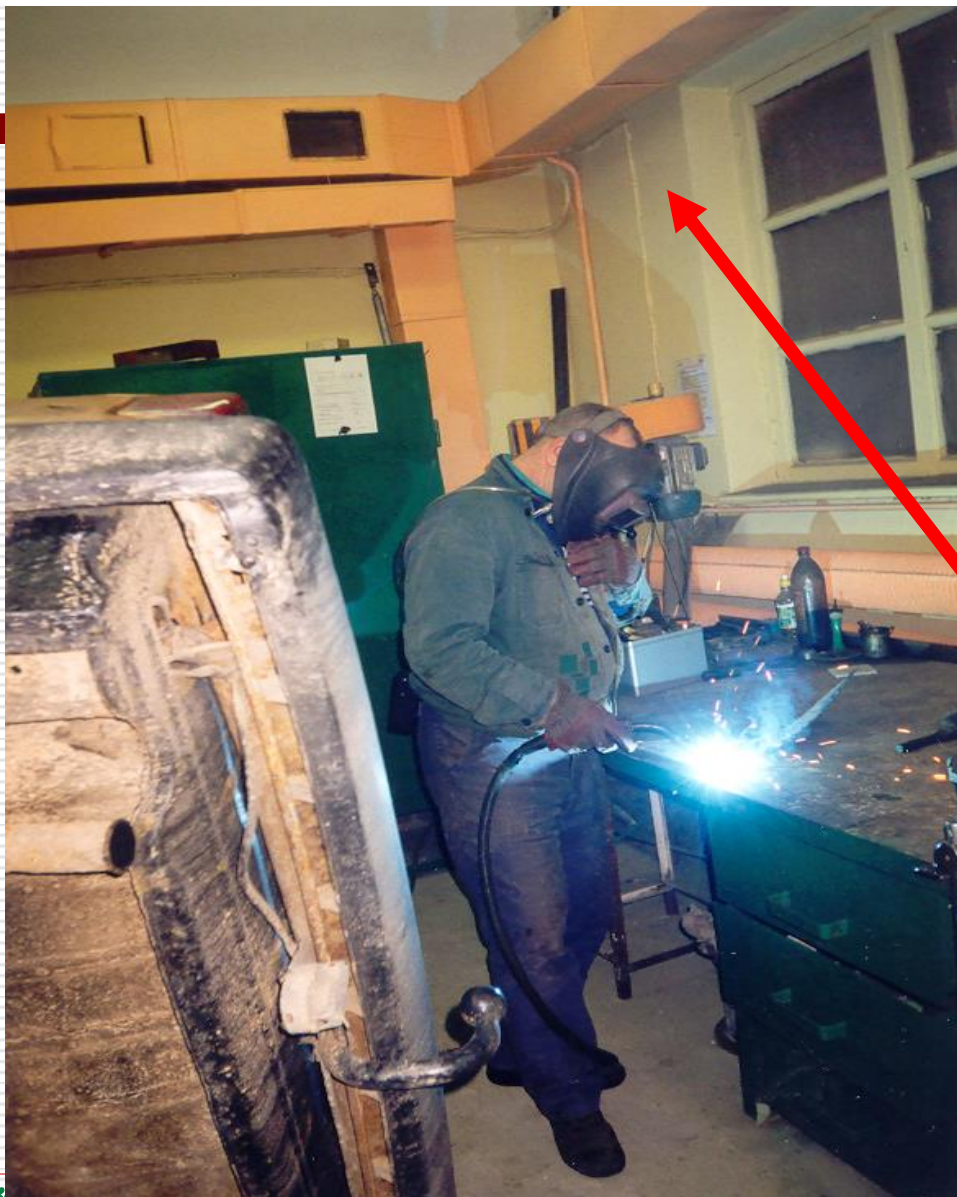
- ❑ **Raksturot** ķīmisko vielu (KV) būtiskās īpašības un noteikt **bīstamību** (potenciālo kaitīgo efektu),
- ❑ **Noteikt** darbinieka iespējamo kontakta pakāpi ar bīstamo ķīmisko vielu (**ekspozīciju**),
- ❑ **Novērst** vai **mazināt risku** darbinieku drošībai un veselībai:
  - aizvietot ražošanā bīstamākas ķimikālijas ar mazāk bīstamām,
  - novērst vai samazināt ķīmisko vielu ekspozīciju,
  - kombinēt abas darbības

Riska samazināšana un novēršana

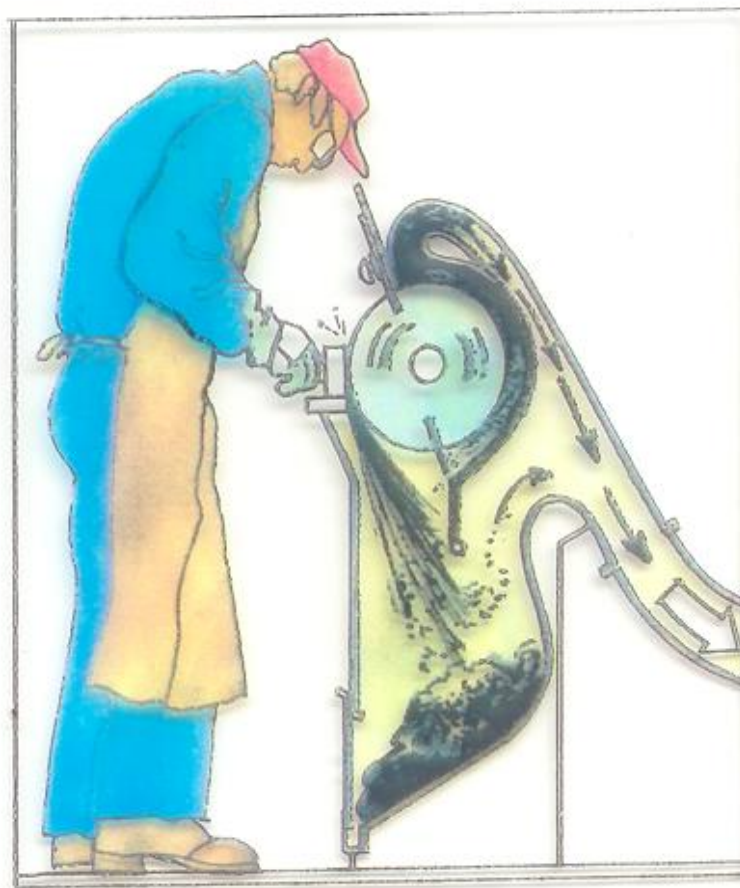
- ❑ Ventilācijas sistēmas organizācija, nodrošinot tīra gaisa padevi un izmešu kontroli;
- ❑ Darba vides risku kontrole;
- ❑ Individuālie aizsardzības līdzekļi (cimdi, speciālais apģērbs, elpceļu, sejas un acu aizsarglīdzekļi);
- ❑ Personālā higiēna (roku mazgāšana, ēšana dzeršana, smēķēšana);
- ❑ Droša uzglabāšana, pārkraušana un transportēšana;
- ❑ Vakuuma un mitrā telpu uzkopšana;
- ❑ Noplūdes un negadījumu kontrole;
- ❑ Darba zonu identifikācija, brīdinājuma zīmes

**Darbinieks stāv
starp ventilāciju
un kaitīgo vielu
izdales vietu .....**

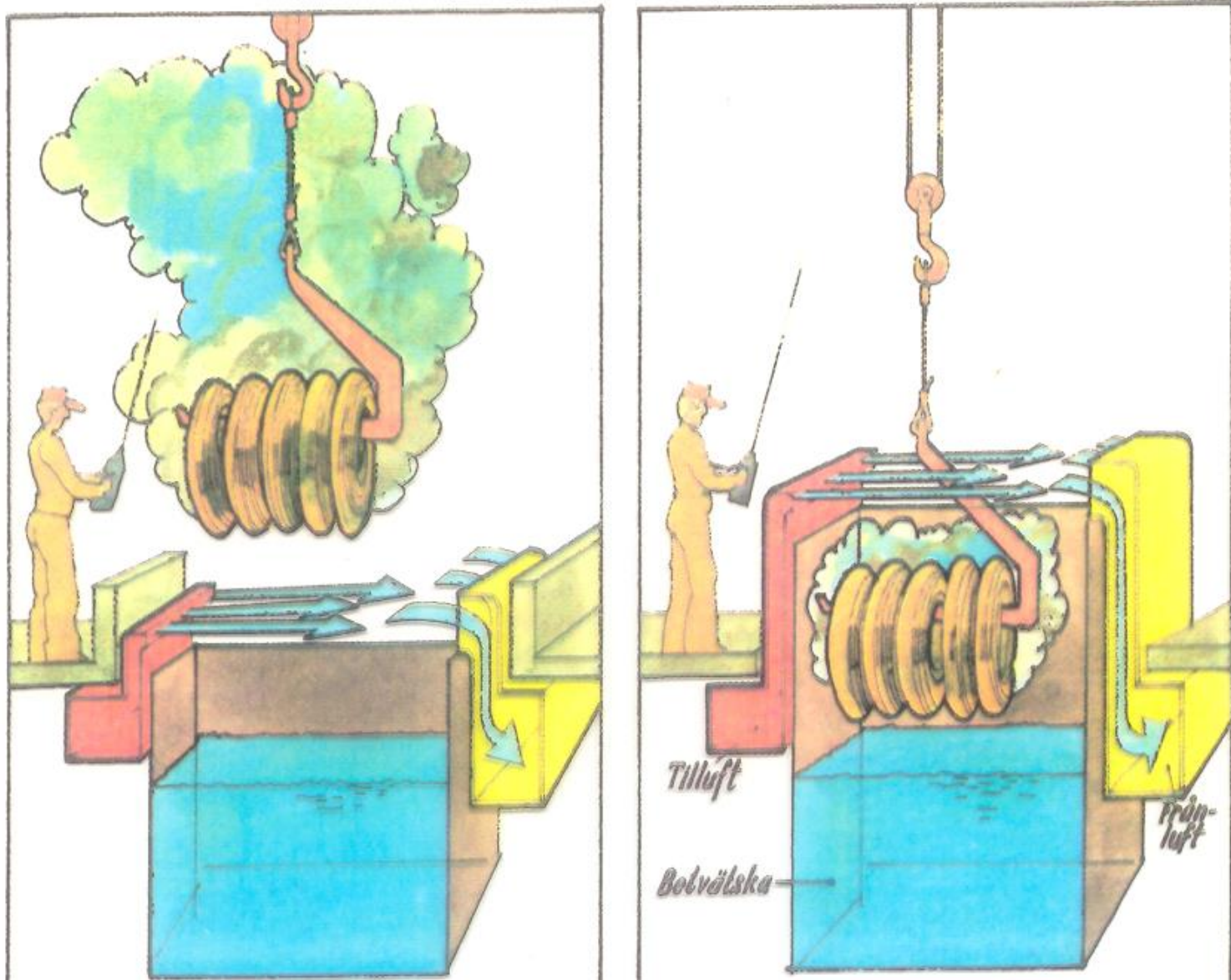

**Lokālā putekļu atsūce slīpēšanas/pulēšanas darbgaldam.
Kuru variantu izvēlēties?**

Kaitīgos iztvaikojumus galvanizācijas procesā var ievērojami samazināt organizējot piemērotu lokālo ventilāciju!

Vai vienmēr jāmēra **ĶV** darba vidē?

- Jāizvērtē ekspozīcijas iespējamība pēc būtības:**
- Tehnoloģijas un darba veids (slēgtās sistēmas/to kontrole);
- Vielu specifiskās fizikāli-ķīmiskās īpašības;
- Vielas pielietojamais daudzums un koncentrācija lietotos šķīdumos;
- Kontakta ilgums/ biežums (ievērojot īslaicīgo normatīvo koncentrāciju)

ĶV klātbūtne darba vidē atkarībā no vielas īpašībām

- ĶV tvaiku blīvums, salīdzinot ar gaisu
  - pareizas ventilācijas sistēmu ierīkošanas piemēri
- ĶV gaistamība / tvaiku spiediens
  - Etilēnglikols (0,006mmHg) / etilēnglikola dietilēteri –celosolvi (4,0mmHg)/ etanols (44mmHg)/ ēteris (440mmHg);
  - Formaldehīds 1,4mmHg/ fenols (0,4mmHg)

Laboratorijas ķīmikālijas

Darba vieta velkmē Patoloģijas nodaļā (strādā ar HCHO, tvaiki smagāki par gaisu!)

